

muslimske tolkning af pilgrimsrejsen. Gennem en analyse af fortolkningerne af hadjdi viser han, hvorledes islam er i bevægelse og ikke er en statisk størrelse. Jørgen Bæk Simonsen runder denne del af bogen af og lægger op til bogens afsluttende del om udfordringer med en diskussion af, hvilke principper det danske fler-religiøse samfund bør bygge på.

Samme diskussion om religionens plads i det moderne samfund tager teologen Anne Ehlers fat på i artiklen „Religionens plads i det moderne samfund“, hvor hun med udgangspunkt i den moderne islamfortolker Muhammad Arkoun kritiserer „den islamiske fornuft“ og plæderer for at synliggøre nyere akademisk muslimsk tænkning. Til denne diskussion hører også Mona Sheikhs artikel om samspillet mellem religion og politik, som er placeret sammen med de konkrete artikler om at være muslim under overskriften „Medborgerskab“. De øvrige artikler i den afsluttende del omhandler ikke direkte islam, men nogle af de udfordringer, som tilstedeværelsen af islam stiller til, hvordan vi tænker og udformer vort samfund: Lars Qvortrup diskuterer dannelsesbegrebet, Kirsten Hvenegård-Lassen lighed og politisk orden, Ove Korsgaard folkelighed og Ditte Goldschmidt tolerance. Det er alle begreber, som indgår i dansk selvforståelse. Spørgsmålet er, om de er specifikt danske. Forfatterens tilgang til begreberne er, at de grundlæggende er universelle, og dermed er der ikke a priori en kulturel modsætning mellem dem og islam.

Bogen er et tiltrængt og sagligt bidrag til litteraturen om integration og Danmark i globaliseringen, idet den bygger på studier af konkrete forhold og grundige analyser. Når det er sagt, savner jeg artikler om, hvordan muslimer forholder sig til diskussionerne i sidste del af bogen. På sin vis afspejler bogen sin tid: Den opdeler konkrete studier af muslimsk tro og praksis på den ene side og principper for samfundets indretning på den anden side. Det kunne være et spændende og anderledes bidrag til dagens debat at inddrage perspektiver på, hvordan muslimer forholder sig til de overordnede værdier, der diskuteres.

Marianne Holm Petersen
Ph.d.-stipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Kirsten Hastrup (red.): *Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag 2003. 432 sider. Illus. ISBN 87-412-2425-6. Pris: 375 kr.

Der ligger en ny udgivelse om antropologisk metode. Det er en god ting. Det gælder ikke mindst, når udgivelsen er på dansk og er skrevet af folk, der har fingrene i bolledejen og ved, hvad de taler om. *Ind i verden* er ingen undtagelse, for så vidt her er tale om en antologi, der kan hjælpe til at opfylde behovet for opdateret introduktion til både den særlige metode, som antropologien har gjort til sit kendemærke, deltagerobservationen, med overvejelser over enkelte af de andre kvalitative metoder, som kan supplere den, samt refleksioner over sammenhængen mellem metodens praksis og teori. Med sit næsten telefonbogstykke format fylder antologien godt i det hul, der har bestået omkring udgivelser om antropologisk feltmetode på dansk, hvor et temanummer om metode fra *Tidsskriftet Antropologi* (nr. 31) fra 1995 og en antologi med titlen *Feltarbejde* fra

1988 har stået lidt ensomt på markedet. *Ind i verden* udgør en velkommen fornyelse og opdatering på feltet.

Bogen rummer 19 kapitler, hvoraf tre, introduktionen, et afsluttende opsamlingskapitel og et kapitel i midten om sprog og praktisk forståelse (kap. 10) er skrevet af redaktøren. De øvrige kapitler er begået af antropologer, 13 kvinder og fire mænd, med tilknytning til (redaktøren og) miljøet omkring Institut for Antropologi i København. Af disse 16 kapitler er de seks skrevet på baggrund af feltarbejde i lande i den tredje verden, otte er baseret på studier i Danmark, to kan ikke placeres entydigt. Og betyder det noget, hvor feltarbejdet har ligget? Måske, måske ikke. Bogen er stort set tavs omkring dette spørgsmål. Det er for længst taget til efterretning, at en stor del – måske halvdelen eller flere – af de studier, der foretages i dansk antropologi i dag, foretages i Danmark. Det betyder selvfølgelig noget for en metode, som i sin tid blev udviklet med henblik på feltundersøgelser blandt fremmedartede folk på (meget) fremmede steder. Af redaktørens forord fremgår, at antologien er resultat af en besindelse på udviklingen af antropologen fra en „eksotisk videnskab“ om folk i varme lande til en „almen videnskab om menneskers liv i forskellige sociale fællesskaber“. Det betyder, som redaktøren ser det, at den antropologiske metode „må tænkes og praktiseres på en ny måde“, som „en rejse *ind* i en hvilken som helst levet verden, der sætter sine egne rammer om handlinger, interesser og fortolkninger“. Denne metode er „andet og mere end en serie teknikker til indhentning af oplysninger“. Den udgør en „sammensat praksis, der spænder fra tekniske over analysestrategiske til erkendelsesteoretiske overvejelser“ (s. 7).

Hvert af bogens kapitler er fokuseret omkring et aspekt af metoden baseret på den enkelte forfatters egne erfaringer og refleksioner over dem. Kapitlerne får en snert af bekendelse over sig, om end i den forstand at det stadig er en praktiseret metode og ikke forfatterens person, det handler om. Havde perspektivet været et andet, kunne det have været interessant at se på, om man ved en sammenligning mellem feltarbejder foretaget henholdsvis „hjemme“ (i Danmark/Skandinavien) og „ude“, hvis man må bruge disse – ja undskyld! – gammeldags kategorier, kunne få øje på nogle systematiske forskelle i metode relateret ikke blot til praktiske forhold, men til forskelle i erkendelsesinteresser. Antologien rummer ikke den type overvejelser, og det skal man ikke klandre den for. Men anmelderen undrer sig lidt over, at selve ideen om sammenligning, som i andre sammenhænge har været udråbt til et centralt aspekt i den antropologiske analytik, slet ikke behandles som et særskilt emne i en antologi, der bærer undertitlen „grundbog i antropologisk metode“. Det afspejler muligvis det faktum, at den københavnske antropologi gennem de senere år har lænet sig kraftigt mod fænomenologien og dermed har skrevet sig ind i en diskurs, hvor den form for systematik, som sammenlignende strategier er del af, ikke forekommer relevant.

Bogens kapitler er ordnet, så de emnemæssigt, og metaforisk, følger kronologien i den arbejdsproces, der begynder med overvejelser over feltarbejdet og antropologien som videnskab, og som siden kaster sig ud i feltarbejdets deltagerobservation, lærer håndværket i praksis, afprøver forskellige (andre) teknikker til dataindsamling, tager tid til de nødvendige etiske eftertænksomheder, retter sig ind og bestemmer sig for, hvordan historien om det hele skal fortælles. Der er flere rigtig gode og inspirerende kapitler, et par mindre gode, og andre der måske ikke siger så forfærdelig meget nyt. Ideen med at ordne antologiens delemner efter denne art kronologi er meget sød og fungerer sikkert fint, så længe det er antropologer, der udgør læserne. Man er på

hjemmebane og kan nyde de funderinger over metoder og arbejdsgange, de forskellige forfattere byder på.

Antologien er imidlertid ikke tænkt som en, der alene henvender sig til fagfæller – eller det er i hvert fald det, som fremgår af bagsideomslaget. Her hedder det, at „antropologien er en videnskab af stigende betydning også for andre fagdiscipliner, som låner metode og teori fra antropologien“. Og det er jo sandt. Forskere og studerende fra alle mulige discipliner efterspørger i stigende omfang anvisninger på antropologisk metode og især på redegørelser for, hvad feltarbejde i antropologisk forstand går ud på. Denne anmelder sidder selv placeret et sted, hvor den type efterspørgsel er markant, og hvor der til stadighed ledes med lys og lygte efter passende litteratur, som i oversigtlig form kan imødekomme behovet for indføring i antropologisk deltagerobservation. Sine forskellige udmærkede kvaliteter til trods tilfredsstiller Hastrups antologi ikke rigtigt dette behov. I den nyliberale verden, hvor alt, også undervisning og selvstudier i feltmetode, skal foregå hurtigt og effektivt, er der hverken tid eller plads til at læse 420 bogsider alene som *indføring* i metoden. Og heri ligger bogens svaghed. De mange kapitler udgør *tilsammen* et vue over antropologisk metode, men ingen af dem kan stå alene som introduktion til metoden. Det er således ikke muligt at udvælge et enkelt kapitel eller to og bruge dem som præsentation af for eksempel deltagerobservation som metode for studerende fra andre fag, som ikke forudgående har stor indsigt i og viden om det antropologiske kulturbegreb og den analytiske vinkling på observerede data, det implicerer. Den antropologiske indforståethed omkring feltarbejde forudsætter tilsvarende, at man har et langt tidsrum at operere med i felten – også selv om felten eventuelt skulle befinde sig tæt på „hjemme“. Det tages med andre ord for givet, at lange observationsrunder er både mulige og nødvendige. Men interessen for antropologisk metode i andre fag følges meget sjældent med ressourcer til langvarige feltstudier. Det alene gør, at mange af antologiens ellers udmærkede anvisninger på feltarbejdets udførelse i nogen grad forekommer lidet anvendelige for ikke-antropologer. Tilsvarende kan det være vanskeligt for nyttilkomne at gennemskue, hvad det lige er, der adskiller antropologisk feltarbejde fra det, sociologer forstår ved etnografisk deltagerobservation – og som måske ikke helt modsvarer det antropologer indbyrdes betegner som „aftaleantropologi“, når de selv udfører det. Den art overvejelser over afgrænsninger til metodens naboer, som kan være nyttige til at perspektivere og få øje på væsentligheder ved det ene frem for det andet, er ganske fraværende i antologien. Redaktørens introduktion opridses på glimrende vis, hvori den antropologiske vidensinteresse består og giver dermed en ramme for forståelsen af de metodiske overvejelser. Alligevel vil jeg mene, at den ikke-antropologiske læser lades lidt på herrens mark. I det omfang antologien er tænkt rettet ud over antropologernes egen snævre selvindforståethed – i sandhed et nobelt mål – har den sat sig lidt mellem to stole: Som indføring i en metode er den på én gang for lang til at kunne læses som den helhed, den tilstræber at udgøre – og smukt udgør! – samtidig med at de enkelte kapitler er specialiserede på specifikke felter, således at de ikke kan læses selvstændigt som almen indføring i metode for nyttilkomne – mens de (eller nogle af dem) selvfølgelig kan læses som glimrende uddybelser af delemler for den allerede indviede.

Ind i verden er en grundbog i en ganske bestemt forstand. Artiklerne peger på den nære sammenhæng mellem teori og praksis, hvilket netop har været bogens ambition, om man skal tro bagsideomslagets autodeskription. Artiklerne, eller de fleste af dem, giver godt stof til eftertanke omkring denne sammenhæng. Antropologer og ikke-

antropologer kan utvivlsomt blive klogere på, hvad metoden rummer, hvis de bruger tid på *Ind i verden*. Men efter at de så har fået appetit på metoden, vil de sidstnævnte nok fortsat savne en guide, der kan hjælpe dem med at finde rundt i metodens praktiske og epistemologiske kringlekroge. Hvorfor skriver danske antropologer kun *artikler* og *antologier* om feltarbejde og antropologisk deltagerobservation? Og hvorfor skriver de mest til hinanden – også selv om de tror de *også* skriver til folk uden for murene? Næste gang vil vi gerne hele vejen rundt om metoden set ét sted fra – udefra! (eller måske ovenfra? Og her undskylder anmelderen straks påkaldelsen af denne fy-behæftede udkigsposition). Og det må gerne være i en tekst, der fylder mere end en artikels længde, måske fylder en bog, for eksempel af standardstørrelse, til opfølgning på det udmærkede skridt ind i det antropologiske feltarbejdes verden, den foreliggende antologi frembyder.

Hanne Veber
Mag.scient. et ph.d.
Kultur- og Sprogødestudier, Institut for Sprog og Kultur
Roskilde Universitetscenter

David Day: *Australiens historie*. Udgivelse og oversættelse v. Lars Jensen. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag 2003. 405 sider. Illus. ISBN 87-7867-177-9. Pris: 348 kr.

Ifølge udgiveren er dette den første oversatte australienshistorie udgivet i Danmark. Den udfylder et tomrum, hvis man vil læse noget mere om Australien end bare rejseberetninger. Problemet er, at den er skrevet for australiere og forudsætter, at man er bekendt med historieforløbet i forvejen. Det er ikke en almindelig begivenhedshistorie, men en identitetshistorie. Originalens titel er *Claiming a Continent* – men det får man først at vide inde i forordet. Den handler om grundlaget for australsk selvforståelse fra koloniseringen i 1788 til i dag. Mens de første kapitler skildrer landets kolonisering og udforskning, tager de senere især demografiske spørgsmål og indvandringsdebat op. Forfatteren gør rede for, hvordan de britiske kolonister legitimerede deres ret til at besætte Australien og udrydde eller fordrive de oprindelige beboere. Han fortæller om de vanskeligheder, der viste sig med at tage kontinentet i virkelig besiddelse, dvs. at bosætte og udnytte det kæmpestore område, der for en stor dels vedkommende er ubeboeligt for europæere. Australierne har længe følt sig isoleret i en fjern og fremmed verden på et enormt og ugæstfrit landområde, som nationen var for lille til at forsvare. Meget længe klyngede man sig til en tro på, at det britiske imperium ville komme til hjælp og forsvare landet mod skiftende trusler: først andre kolonimagter som hollænderne og franskmændene, senere de „asiatiske horder“ eller „kommunisterne“, der her også var asiater. Dette håb brast, da Storbritannien var ude af stand til at afvise den japanske trussel under Anden Verdenskrig. Siden har Australien forstået sig som Stillehavsnation og bundet sig nærmere til USA.

Landet var koloniseret (oprindeligt som straffekoloni) af briterne, og den hvide, protestantiske elite ville fastholde sin dominans. Identiteten blev længe forstået i racetermer som doktrinen om et „hvidt Australienv“. Derfor frygtede man indvandring af farvede, først de kinesere og sydhavsbeboere, der midt i 1800-tallet ankom som guldgravere og arbejdere i sukkerplantagerne. Men den store bekymring var, at den britiskdominerede